

Розділ 5. Олімпійський і професійний спорт

УДК 37.037

*Михайло Медвідь¹, Ігор Бичук²,
Юрій Колядюк², Андрій Данилюк²*

До питань підготовки суддів із волейболу в регіонах

¹*Запорізький національний університет (м. Запоріжжя)*

²*Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки*

Постановка проблеми. Успіхи українського волейболу перебувають у взаємозв'язку ефективної роботи не лише спортсменів і тренерів, але й суддів, які обслуговують матчі, надаючи можливість аналізувати недоліки, виявлені в ході ігор й у творчому пошуку, удосконалювати навчально-тренувальний процес та, як наслідок, змагальну діяльність [3, 7].

Потужний розвиток спорту на сучасному етапі потребує високого рівня обслуговування змагань [11, 12]. Якщо в минулому столітті потрібне було розуміння учасниками змагань того, що зростання професійного судді вимагає проходження всіх етапів підготовки, набуття досвіду під час роботи у всіх ланках вертикалі від обслуговування дитячо-юнацьких ігор до матчів Суперліги, то сьогодні всі учасники змагального процесу потребують якісного виконання професійних обов'язків суддів, незалежно від рівня змагань [1, 8]. Це ускладнює процес підготовки й збільшує тиск відповідальності, який є зайвим для становлення судді через психологічну напругу, що спричиняє формування емоцій, які перешкоджають якісному навчальному процесу арбітрів [2, 5].

Стрімке зростання кваліфікаційних вимог, зміни офіційних правил змагань і підходи до трактування змін у правилах формують потребу кількісно-якісної конкуренції на етапах підготовки кваліфікованого судді [9, 11]. Відповідальність за складний процес оновлення складу суддівських бригад покладено на Арбітражну комісію громадської організації «Федерація волейболу України» (АК ГО ФВУ), водночас керівникам не під силу охопити весь спектр необхідних питань без допомоги регіональних федерацій [19].

Напрацьований навчально-методичний матеріал [8], значна кількість спеціалізованих роз'яснювальних занять і практичних семінарів у поєднанні з досвідом суддівства змагань початківців має проводитися на місцях за ефективної підтримки регіональних федерацій. Для кваліфікованих суддів потрібний вищий рівень системного вдосконалення й активної професійної роботи задля набуття досвіду, відпрацювання необхідних умінь, навичок прийняття рішень та ефективної методики виходу зі складних змагальних ситуацій [4, 6, 17].

Питання підготовки суддів із волейболу доцільно розглядати комплексно, проаналізувавши сучасний стан відповідної роботи в регіонах (областях), динаміку зростання майстерності й рівня кваліфікації. Ознайомлення із ситуацією, що склалася, заслуговує на ретельне вивчення та аналіз, адже дасть змогу прогнозувати майбутні перспективи розвитку волейболу в Україні.

Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри фізичної культури й спорту факультету фізичного виховання Запорізького національного університету «Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у сучасних соціально-економічних умовах» (№ державної реєстрації 0116U004849).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Волейбол, залишаючись традиційно улюбленою спортивною грою на теренах України, переживає важкі часи через значний обсяг проблемних питань, які з'являються у всіх структурних позиціях серед керівництва, тренерів, спортсменів і суддів [11, 19].

Загострення проблеми кадрового потенціалу у волейболі існує після розпаду Радянського Союзу, проте дослідження спрямовані на узагальнення цих питань, зазвичай, стосуються спортсменів, рідше – тренерів. Попри відверту незадоволеність якістю суддівства національних чемпіонатів, залишається невирішеною низка питань організаційного характеру стосовно створення умов ефективної підготовки суддів із волейболу, планової передачі досвіду й з'ясування узагальнених методичних підходів до раціонального вирішення змагальних ситуацій на майданчику [1, 5].

Ефективність виступу на міжнародній арені напряму залежить від ефективності роботи всіх учасників змагального процесу, що впливає на рівень змагань, турнірів, чемпіонатів. Спеціалісти звертають увагу на необхідність вивчення питань підготовки суддів задля створення належних умов обслуговування матчів за участі спортсменів різної кваліфікації [13–16].

Вітчизняні й закордонні науковці досліджують ефективність змагальної діяльності волейболістів, пропонують до впровадження інноваційні методики, залишаючи поза увагою сучасних науково обґрунтованих напрямів підготовки проблемні питання суддівства [12, 18].

Мета дослідження – виявити й проаналізувати кількісно-якісні характеристики рівня підготовленості суддів із волейболу в регіональних федераціях з урахуванням кваліфікації та рівня, рекомендованої для суддівства ліги.

Матеріал і методи дослідження. Дослідження виконано на матеріалах офіційних документів про призначення суддів і технічних делегатів для обслуговування матчів чемпіонату України різного кваліфікаційного рівня.

Контингент дослідження – 136 осіб, які мають категорію волейбольного арбітра в Україні: «Суддя другої категорії з волейболу», «Суддя першої категорії з волейболу», «Суддя національної категорії з волейболу», «Суддя міжнародної категорії з волейболу», технічні делегати матчів із вищезазначеними суддівськими категоріями.

Організація дослідження виконувалася трьома етапами: вивчення відповідної науково-методичної літератури, збір офіційних інформативних даних, обробка зібраного матеріалу й підбивання підсумків відповідно до поставленої мети дослідження.

Методи дослідження, що застосовувалися:

- аналіз науково-методичної літератури та даних мережі «Інтернет» (вивчено й узагальнено інформацію з науково-методичних джерел як вітчизняних, так і зарубіжних учених, дані мережі «Інтернет», що викликають науково-практичний інтерес у зв'язку з проблематикою дослідження;
- контент-аналіз (збір та обґрунтування отриманих результатів дослідження дали змогу сформуванню узагальнене бачення стану проблеми підготовки суддів із волейболу);
- методи математичної статистики (установлено відсоток регіонального представництва арбітрів із волейболу й технічних делегатів у змаганнях, що проводяться під егідою ФВУ).

Результати дослідження. Вивчення питань підготовки суддів дало змогу виявити низку супроводжувальних проблем, які під час окремого аналізу є негативними, та лише за комплексного підходу до узагальнення проблем уможливають спостереження руйнівного взаємозв'язку:

- поступове зменшення кількості змагань різного рівня через скорочене фінансування;
- тенденції до скорочення чисельності спортсменів різного рівня від дитячо-юнацького до професійного й аматорського;
- відсутність конкуренції та традиційно наявної раніше спадкоємності (передачі досвіду);
- невідповідність умов оплати праці, фізичних і психологічних затрат.

На перший погляд, зазначені вище позиції дуже опосередковано впливають на якість підготовки суддів із волейболу, проте ґрунтовне вивчення питання надає підстави стверджувати, що саме завдяки занепаду спортивних ігор (і волейболу в тому числі), після розпаду Радянського Союзу, а з цим суттєва деградація, недофінансування й неперіоритетність волейболу сприяли формуванню відповідного стану на сьогодні.

Рівень суддівства в країні напряму пов'язаний із кількістю спортсменів, команд, ліг, турнірів, котрі формують потребу в обслуговуванні матчів різної кваліфікації. Доцільно зазначити, що закриття дитячо-юнацьких спортивних шкіл, розпад професійної команди, навіть підняття орендної плати для аматорів-любителів сприяє припиненню розвитку волейболу в регіоні й у перспективі – зникненню представництва суддів у конкретній області. Значущим є питання виявлення кількості суддів відповідно до обласної федерації волейболу, рівня змагань (ліги) і категорії арбітрів («Суддя міжнародної категорії з волейболу» – МК, «Суддя національної категорії з волейболу» – НК, «Суддя першої категорії з волейболу» – І) (табл.1).

Науковий аналіз інформативних показників кількісно-якісного представництва свідчить про вкрай низький рівень ефективності роботи з підготовки арбітрів із волейболу у всіх областях України (табл. 1).

Узагальнити результати табл. 1 доцільно таким чином:

- сім суддів міжнародної категорії несуть максимальну відповідальність за обслуговування матчів Суперліги, через залученість у суддівство закордонних матчів не мають змоги працювати в інших лігах і передавати накопичений досвід на національному рівні;

- основна кількість суддів національної категорії (13) задіяна в роботі Суперліги, усього четверо працюють у матчах Вищої ліги. І саме на них покладено професійний тягар обслуговування складних і принципових ігор;
- 22 області представлено в переліку суддів відповідно до регіону. Із них більшість має представництво в окремій категорії рівня суддів і воно мінімальне за кількісним показником;
- значущою можна визнати роботу на перспективу в Чернівецькій області – 14 суддів I категорії, котрі обслуговують дитячу лігу, й у Житомирській – шість осіб.

Таблиця 1

**Географічне представництво арбітрів у змаганнях під егідою Федерації волейболу України,
n = 96**

Найменування обласної федерації волейболу	Рівень змагань і категорія арбітрів												%
	суперліга			вища ліга			перша й друга ліги			дитяча ліга			
	МК	НК	I*	МК	НК	I*	МК	НК	I*	МК	НК	I*	
Вінницька	-	1	-	-	-	1	-	-	1	-	-	3	6,25
Волинська	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3,125
Донецька	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2,083
Дніпропетровська	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1,042
Житомирська	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	6	9,375
Закарпатська	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1,042
Запорізька	1	2	-	-	-	-	-	-	3	-	-	3	9,375
Івано-Франківська	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2,083
Київська	-	2	-	-	-	-	-	1	3	-	-	-	6,25
Львівська	1	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	3,125
Миколаївська	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,042
Одеська	-	2	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	4,166
Полтавська	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2,083
Рівненська	1	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	2,083
Сумська	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4,166
Тернопільська	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2,083
Харківська	1	2	-	-	1	3	-	-	1	-	-	2	9,375
Херсонська	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2,083
Хмельницька	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	3,125
Черкаська	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1,042
Чернівецька	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	14	18,75
Чернігівська	-	1	-	-	1	1	-	-	2	-	-	-	5,208
Усього: 96	7	13	-	-	4	12	-	1	19	-	-	40	100

Примітки. * - представництво відсутнє.

Також важливе вивчення представництва технічних делегатів (табл. 2), досвідчених фахівців, які пройшли шлях професійного судді та набули за віком, знаннями, уміннями й навичками можливості працювати в ролі технічного делегата, який повинен вирішувати всі спірні питання, оцінити роботу суддів на майданчику, знайти вихід і залагодити конфліктні ситуації, що виникають під час емоційно насичених матчів.

Таблиця 2

Географічне представництво технічних делегатів у змаганнях під егідою Федерації волейболу України, n = 40

Найменування обласної федерації волейболу	Рівень змагань і категорія технічних делегатів												%
	суперліга			вища ліга			перша й друга ліги			дитяча ліга			
	МК	НК	I*	МК	НК	I*	МК	НК	I*	МК	НК	I*	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Вінницька	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	5
Волинська	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	7,5
Донецька	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дніпропетровська	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	10

Закінчення таблиці 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Житомирська	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Закарпатська	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Запорізька	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	5
Івано-Франківська	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2,5
Київська	3	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	12,5
Львівська	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Миколаївська	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Одеська	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	7,5
Полтавська	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	5
Рівненська	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Сумська	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,5
Тернопільська	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	7,5
Харківська	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	10
Херсонська	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	5
Хмельницька	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Черкаська	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Чернівецька	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	2	12,5
Чернігівська	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2,5
Усього: 40	4	7	-	1	9	2	-	1	2	-	10	4	100

Примітки. * - представництво відсутнє.

Аналіз інформативних даних (табл. 2) стосовно кількості представництва технічних делегатів свідчить про низький показник у всіх областях України, а в семи регіонах він навіть відсутній. Доцільно зазначити, що можна не зважати на це з огляду на їх достатність у забезпеченні повноцінного змагального процесу, водночас докорінне вивчення питання дає змогу зрозуміти безперспективність майбутнього, адже самі ці фахівці мають, окрім професійної роботи під час матчів, здійснювати конструктивну навчальну роботу з підготовки молодих суддів саме на місцях у регіональних федераціях, чого, зважаючи на залученість в обслуговування матчів, не відбувається за браком часу.

Дискусія. Спеціалісти, які вивчають питання підготовки суддів, працюють над удосконаленням методик підвищення рівня кваліфікації, зазначають про необхідність упровадження інноваційних підходів у роботу як із молодими арбітрами, так і з досвідченими суддями [2, 6, 7]. Попри прискіпливу увагу широкого загалу до виконання професійних обов'язків суддів на волейбольному майданчику, поза увагою дослідників залишаються проблеми суддівського корпусу [11].

Безапеляційною є важливість наукового пошуку можливостей підвищення ефективності виконання суддями їхніх професійних обов'язків [5, 14], проте цим дослідженням виявлено наявну проблему зменшення кількості суддів і технічних делегатів та відсутність продуктивного навчального процесу як якісної складової частини позитивної динаміки розвитку рівня кваліфікації досвідчених суддів. У доступній науково-методичній літературі відсутня розробка теми стосовно організаційної роботи із залучення до суддівської роботи, а культивується безпосередньо методична робота з питань підвищення рівня кваліфікації.

На окрему увагу науковців заслуговує розгляд питань організації підготовки молодих суддів із можливістю створення «теплих» умов виконання обов'язків на початковому етапі підготовки під час змагальної діяльності, щоб уникнути психологічного тиску на арбітра-початківця [1, 4, 6, 8]. Доцільно не обслуговувати матчі, що мають вагоме значення для спортсменів, навіть і в дитячому волейболі, а спеціально організовувати матчі, що матимуть на меті підготовку судді з волейболу до майбутніх професійних обов'язків. На нашу думку, для цього важливі створення осередків підготовки молодих суддів, організація системної роботи для розвитку й можливості формування раціональних підходів до вдосконалення їхньої роботи.

Висновки. На матеріалах офіційних документів про призначення суддів і технічних делегатів для обслуговування матчів чемпіонату України різного кваліфікаційного рівня виявлено та проаналізовано кількісно-якісні характеристики рівня підготовленості суддів з волейболу відповідно до регіонального представництва з урахуванням кваліфікації й рівня ліги (96 суддів і 40 технічних делегатів). Визначено проблеми та обґрунтовано невідповідність наявних потреб у підготовці суддів для обслуговування матчів різного рівня та результатів роботи в регіональних федераціях із залучення й

навчання молодих арбітрів і вдосконалення рівня підготовленості тих, хто вже виконує суддівські обов'язки.

Перспективи подальших досліджень ґрунтуються на необхідності поглибленого вивчення закордонного досвіду з питань підготовки й удосконалення роботи суддів із волейболу.

Джерела і література

1. Васильева В. С., Пунич С. В. Проблемы судейства в спорте на современном этапе развития общества. *Международный научный журнал «Символ науки»*. 2016. № 3. С. 36–38.
2. Дмитриев Ф. Б. Комплексная методика подготовки и критерии эффективности работы судей по баскетболу: [монография]. Москва: ООО Издат. центр «Наука», 2017. 128 с.: табл.
3. Дорошенко Э. Ю. Управление технико-тактической деятельностью в командных спортивных играх: [монография]. Запорожье: ООО ЛИПС. 2013. 436 с.
4. Зуев В. Н. Спортивный арбитр: [учеб. пособие для ВУЗов]. Москва: Сов. спорт, 2004. 394 с.
5. Кунянский В. А. Волейбол. О судьях и судействе: [метод. пособие]. Москва: СпортАкадем-Пресс, 2002. 184 с.
6. Курдюков А. Б. Построение процесса начальной профессиональной подготовки судей по волейболу: автореф. дис... канд. пед. наук. Москва, 2005. 27 с.
7. Медвідь М. М., Попов С. М. Аналіз та оцінка факторів, що впливають на стан якості суддівства у волейболі. *Вісник Запорізького національного університету*: зб. наук. статей. *Фізичне виховання та спорт*. 2009. № 1. С. 75–82.
8. Методичні вказівки. Судді ФВУ. Київ, 2018. 36 с.
9. Офіційні правила волейболу 2017–2020. Схвалено 35-м FIVB Конгресом 2016. 84 с.
10. Перевицкий И. Основные составляющие коллегиального компонента спортивного судейства. *Ученые записки университета имени П. Ф. Лесгафта*. 2018. № 6. С. 159–162.
11. Сушко Р. О. Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу): [монографія]. Київ: Центр учб. літ., 2017. 360 с.
12. Сушко Р., Дорошенко Е. Глобалізація в сучасному світі та її вплив на спорт вищих досягнень. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2016. № 2. С. 140–145.
13. Arehart J. Leadership officiating, from referee magazine and the national association of sports officials, referee enterprises. USA, 2006. P. 114–122.
14. Balch M. J., Scott D. Contrary to popular belief, referees are people too! Personality and perceptions of officials. *J. Sport Behav.* 2007. Vol. 30. P. 3–20.
15. Pietraszewski P., Roczniok R., Maszczyk A., Grycmann P., Roleder T., Stanula A. The elements of executive attention in top soccer referees and assistant referees. *J. Hum. Kinetics*. 2014. Vol. 40. P. 235–243. doi: 10.2478/hukin-2014-0025
16. Philippe F. L., Vallerand R. J., Andrianarisoa J., Brunel P. Passion in referees: examining their affective and cognitive experiences in sport situations. *J. Sport Exer. Psychol.* 2009. Vol. 1. P. 77–96. doi: 10.1123/jsep.31.1.77
17. Tuero C., Tabernero B., Marquez S., Guillen F. Análisis de los factores que influyen en la práctica del arbitraje [Analysis of the factors affecting the practice of refereeing]. *Sociedade Capixaba de Psicologia do Esporte*. 2002. Vol. 1. P. 7–16.
18. Van Yperen NW. Predicting stay/leave behavior among volleyball referees. *Sport Psychol.* 1998. Vol. 72. P. 427–439.
19. Федерація волейболу України. Офіційний сайт. URL: [https:// www.fvu.in.ua/](https://www.fvu.in.ua/)

References

1. Vasilyeva, V., & Punich, S. (2016). Problemy sudeystva v sporte na sovremennom etape razvitiya obshchestva [The problems of refereeing in sports at the present stage of development of the society]. *Mezhdunarodnyi nauchnyi zhurnal «Simvol nauki»* [International scientific journal «Symbol of Science»], 3, 36–38 (in Russian).
2. Dmitriev, F. (2017). Kompleksnaya metodika podgotovki i kriterii effektivnosti raboty sudey po basketbolu [Comprehensive training methodology and performance criteria for basketball referees]. Moscow, Russia: Izdatelskiy tsentr «Nauka» (in Russian).
3. Doroshenko, E. (2013). Upravleniye tekhniko-takticheskoy deyatelnostyu v komandnykh sportivnykh igrakh [Management of technical and tactical activities in team sports games]. Zaporizhzhia, Ukraine: LIPS (in Russian).
4. Zuev, V. (2004). Sportivnyi arbitr: [uchebnoye posobiye dlya VUZov] [Sports referee: [Textbook for high schools]]. Moscow, Russia: Sovetskiy sport (in Russian).
5. Kunyanskiy, V. (2002). Voleybol. O sudyakh i sudeystve: [metodicheskoye posobiye] Volleyball. About judges and judging: [methodological guide]. Moscow, Russia: SportAkadem-Press (in Russian).
6. Kurdiukov, A. (2005). Postroyeniye protsessa nachalnoy professionalnoy podgotovki sudey po voleybolu [Construction of the initial professional training process for volleyball referees]. Dissertation of the candidate of pedagogical sciences. Moscow, Russia (in Russian).
7. Medvid, M., & Popov, S. (2009). Analiz ta otsinka faktoriv, shcho vplyvayut na stan yakosti suddivstva u voleyboli [Analysis and assessment of factors influencing the quality of refereeing in volleyball]. *Visnyk*

- Zaporizkoho natsionalnoho universytetu: Zbirnyk naukovykh statey. Fizychnе vykhovannya ta sport* [Bulletin of Zaporizhia National University: Collection of scientific articles. Physical education and sports], 1, 75–82 (in Ukrainian).
8. Metodychni vkazivky [Methodical instructions] (2018). Suddi Federatsiyi voleybolu Ukrayiny [Judges of the Volleyball Federation of Ukraine]. Kyiv, Ukraine (in Ukrainian).
 9. Ofitsiyini pravyla voleybolu 2017–2020. Skhvaleno 35-m FIVB Konhresom [Official rules of volleyball 2017–2020. Approved by the 35th FIVB Congress] (2016) (in Ukrainian).
 10. Perevitskiy, I. (2018). Osnovnye sostavlyayushchiye kollegialnogo komponenta sportivnogo sudeystva [The main components of the collegial component of sports refereeing]. *Uchenyye zapiski universiteta imeni P. F. Lesgafy* [Scientific notes of the P. F. Lesgafy University], 6, 159–162 (in Russian).
 11. Sushko, R. (2017). Rozvytok sportyvnykh ihor v umovakh hlobalizatsiyi (na materialy basketbolu) [Development of sports games in the context of globalization (based on basketball)]. Kyiv, Ukraine: Tsentr uchbovoi literatury (in Ukrainian).
 12. Sushko, R., & Doroshenko, E. (2016). Hlobalizatsiya v suchasnomu sviti ta yiyi vplyv na sport vyshchych dosyahnen [Globalization in the modern world and its impact on high-achievement sports]. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovyi* [Sports Bulletin of Prydniprovyi], 2, 140–145 (in Ukrainian).
 13. Arehart, J. (2006). Leadership officiating, from referee magazine and the national association of sports officials, referee enterprises. USA.
 14. Balch, M., & Scott, D. (2007). Contrary to popular belief, referees are people too! Personality and perceptions of officials. *J. Sport Behav.*, 30, 3–20.
 15. Pietraszewski, P., Roczniok, R., Maszyk, A., Grycmann, P., Roleder, T., & Stanula, A. (2014). The elements of executive attention in top soccer referees and assistant referees. *J. Hum. Kinetics*, 40, 235–243. DOI: 10.2478/hukin-2014-0025.
 16. Philippe, F., Vallerand, R., Andrianarisoa, J., & Brunel, P. (2009). Passion in referees: examining their affective and cognitive experiences in sport situations. *J. Sport Exer. Psychol.*, 1, 77–96. DOI: 10.1123/jsep.31.1.77.
 17. Tuero, C., Taberner, B., Marquez, S., & Guillen, F. (2002). Análisis de los factores que influyen en la práctica del arbitraje [Analysis of the factors affecting the practice of refereeing]. *Sociedade Capixaba de Psicologia do Esporte*, 1, 7–16 (in Spanish).
 18. Van, Y. (1998). Predicting stay/leave behavior among volleyball referees. *Sport Psychol.*, 72, 427–439.
 19. *Federatsiya voleybolu Ukrayiny. Ofitsiyyny sayt* [Volleyball Federation of Ukraine. Official site]. URL: <https://www.fvu.in.ua/> (in Ukrainian).

Анотації

Актуальність. Стрімке зростання кваліфікаційних вимог, зміни офіційних правил змагань і підходи до трактування змін у правилах формують необхідність кількісно-якісної конкуренції на етапах підготовки кваліфікованого судді. Питання підготовки суддів із волейболу доцільно розглядати комплексно, проаналізувавши сучасний стан відповідної роботи в регіонах (областях), динаміку зростання майстерності й рівня кваліфікації. **Мета дослідження** – виявити та проаналізувати кількісно-якісні характеристики рівня підготовленості суддів із волейболу в регіональних федераціях з урахуванням кваліфікації й рівня, рекомендованої для суддівства, ліги. **Методи дослідження** – аналіз науково-методичної літератури та даних мережі «Інтернет»; контент-аналіз; методи математичної статистики. **Результати роботи.** У ході проведення дослідження проаналізовано географічне представництво арбітрів і технічних делегатів у змаганнях, що проводяться під егідою Федерації волейболу України. Обґрунтовано проблемні питання підготовки арбітрів у регіонах відповідно до обласної федерації волейболу, рівня змагань (ліги) та категорії арбітрів («Суддя міжнародної категорії з волейболу» – МК, «Суддя національної категорії з волейболу» – НК, «Суддя першої категорії з волейболу» – І). Узагальнено наявні проблеми й перспективи бездіяльності з питань залучення та навчання суддів, що істотно впливатиме на розвиток волейболу в Україні. **Висновки.** На матеріалах офіційних документів про призначення суддів і технічних делегатів для обслуговування матчів чемпіонату України різного кваліфікаційного рівня виявлено та проаналізовано кількісно-якісні характеристики рівня підготовленості суддів із волейболу відповідно до регіонального представництва з урахуванням кваліфікації й рівня ліги (96 суддів і 40 технічних делегатів). Визначено проблеми та обґрунтовано невідповідність наявних потреб у підготовці суддів для обслуговування матчів різного рівня та результатів роботи в регіональних федераціях із залучення й навчання молодих арбітрів і вдосконалення рівня підготовленості тих, хто вже виконує суддівські обов'язки.

Ключові слова: волейбол, арбітр, суддівство, організація, підготовка, представництво в регіонах.

Михаил Медведь, Игорь Бычук, Юрий Колядюк, Андрей Данылюк. К вопросам подготовки судей по волейболу в регионах. Актуальность. Стремительный рост квалификационных требований, изменения официальных правил соревнований и подходы к трактовке изменений правил формируют необходимость количественно-качественной конкуренции на этапах подготовки квалифицированного судьи. Вопросы подготовки судей по волейболу целесообразно рассматривать комплексно, проанализировав современное состояние соответствующей работы в регионах (областях), динамику роста мастерства и уровня квалификации. **Цель исследования** – определить и проанализировать количественно-качественные характеристики уровня подготовленности судей по волейболу в региональных федерациях с учетом квалификации и уровня, рекомендованного для

судейства, ліги. **Методи дослідження** – аналіз науково-методическої літератури і даних сети «Інтернет», контент-аналіз, теоретическе моделювання, методи математическої статистики. **Результати роботи.** В ході проведення дослідження аналізується географіческе представительство арбитров і техніческих делегатів в соревнованиях, которіе проводяться под егідою Федерації волейболу України. Обосновуються проблемні вопросы підготовки арбитров в регіонах в соревнованиях з областної федерації волейболу, уровнем соревнований (ліги) і категорією арбитров («Судья міжнародної категорії по волейболу» – МК, «Судья національної категорії по волейболу» – НК, «Судья першої категорії по волейболу» – І). Обобщаються існуючі проблеми і перспективи бездіяльності по вопросам привлечення і обучення судей, что существенно влияет на развитие волейбола в Украине. **Выводы.** На материалах офіціальних документів о назначенні судей і техніческих делегатів для обслуговування матчів чемпіоната України різного кваліфікаційного уровня определяются і аналізуються кількісно-якісні характеристики уровня підготовки судей по волейболу в соревнованиях з регіональним представительством, учетом кваліфікації і уровня ліги (96 судей і 40 техніческих делегатів). Определяються проблеми і обосновується несоответствие існуючих потребностей підготовке судей для обслуговування матчів різного уровня і результатів роботи в регіональних федераціях по привлеченню і обученню молодих арбитров і усовершенствованию уровня підготовки тех, кто уже выполняет судейские обязанности.

Ключевые слова: волейбол, арбитр, судейство, організація, підготовка, представительство в регіонах.

Mykhailo Medvid, Igor Bychuk, Yuriy Kolyadyuk, Andriy Danylyuk. Training of Volleyball Referees in the Regions.

Relevance. The rapid growth of qualification requirements, changes in the official rules of competition and approaches to the interpretation of changes in the rules form the need for quantitative and qualitative competition in the stages of training a qualified judge. The issue of volleyball referees training should be considered comprehensively, analyzing the current state of relevant work in the regions, the dynamics of skill growth and skill level. **The Objective of the Study** is to identify and analyze the quantitative and qualitative characteristics of the level of training of volleyball referees in regional federations, taking into account the qualifications and the level recommended for refereeing, the league. **Research Methods:** analysis of scientific and methodological literature and data of the Internet; content analysis; methods of mathematical statistics. **Results of Work.** During the study, the geographical representation of referees and technical delegates in competitions held under the auspices of the Volleyball Federation of Ukraine was analyzed. Problematic issues of training of referees in the regions in accordance with the regional volleyball federation, level of competitions (league) and category of referees («Judge of the international volleyball category» – IC, «Judge of the national volleyball category» – NC, «Judge of the first category of volleyball» – I). The existing problems and prospects of inaction on the involvement and training of referees, which will significantly affect the development of volleyball in Ukraine, are summarized. **Conclusions.** The materials of official documents on the appointment of referees and technical delegates to serve matches of the Ukrainian championship of different qualifications revealed and analyzed the quantitative and qualitative characteristics of volleyball referees in accordance with the regional representation, taking into account qualifications and league level (96 referees and 40 technical delegates). Problems have been identified and the inconsistency of existing needs in the training of referees for matches of different levels and the results of work in regional federations to attract and train young referees and improve the level of training of those who already serve as referees has been substantiated.

Key words: volleyball, referee, refereeing, organization, training, representation in regions.

УДК 37.037

**Віктор Романюк¹, Жанна Мудрик¹,
Володимир Ковальчук², Максим Маневський¹, Петро Глушко¹**

Особливості розвитку елементарних видів швидкості баскетболістів та їх взаємозв'язків із результативністю ігрової діяльності

¹Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк);

²Луцький педагогічний коледж (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та її значення. Баскетбол – цікава багатогранна гра, результативність у якій залежить від низки чинників. Одним із них є швидкість. Швидкість – багатокомпо-